

Skriftlig redegørelse

Redegørelse af 12/12 97 om folkehøjskolerne (Redegørelse nr. R 7).

Undervisningsministeren (Ole Vig Jensen):

I. ET DANMARK MED FOLKEHØJSKOLER

Det er svært at forestille sig Danmark uden folkehøjskoler. Gennem mere end 150 år har vi vænnet os til, at højskolerne er en del af vor hverdag. De er en del af den danske kulturarv og med til at placere os på verdenskortet. Højskoleidéen er dog ikke blot historie. Den rummer fortsat rige muligheder for udvikling i forhold til den omkringliggende verden. Også i det højteknologiske informationssamfund er et højskoleophold en god ting at have med i bagagen på rejsen mod fremtiden.

Hvis man interesserer sig bare en smule for højskolehistorie, bliver man hurtigt klar over, at hvad der er sket på disse skoler, altid har været et personligt anliggende for de mennesker, der har været indblandet, hvad enten de har været lærere eller elever. Og netop derfor er det aldrig blevet ligegyldigt. Højskolerne har da også altid haft deres opgave til debat. I den forbindelse har hver enkelt af landets folkehøjskoler altid villet insistere på at være helt sin egen. Det skal der ikke ændres på.

Derfor skal staten heller ikke anvise, hvordan indholdet i fremtidens højskole skal være. Det skal højskolerne nok selv finde ud af. Staten lægger derimod rammerne for det tilskud, som skal være grundlaget for, at højskoleidéen fortsat kan føres ud i livet.

Det handler denne redegørelse om. Udgangspunktet tages i højskolens historie og et rids af det samfund, som højskolen skal virke i nu og fremover. Herefter stilles en række spørgsmål. Svarene herpå kan udgøre grundlaget for, hvordan statens tilskud til højskolerne fremover skal fordeles mellem skolerne.

Kulturarven

Den danske folkehøjskole startede for over 150 år siden i Rødding i Sønderjylland. Dermed opstod den skoleform, som har vakt opsigt over hele verden. Og hvorfor det?

Der findes nok mange gode forklaringer, men det skyldes nok især skoleformens betydning

for opbygning af det danske folkestyre, hvor omdrejningspunktet er samtalen.

Baggrunden for de første folkehøjskoler var Grundtvigs tanker om oplivelse og oplysning af bønderne, så de kunne deltage i de demokratiske forsamlinger og landbrugets tekniske udvikling. Dertil kom den nye nationale bevidsthed, som især gjorde sig gældende i spørgsmålet om Sønderjylland. De første elever kom på folkehøjskolerne med få års skolegang bag sig for at blive fagligt dygtige i grundlæggende skolefag. Den erhvervsfaglige undervisning fyldte også meget mere end nu.

På trods af fagligheden vidste højskoleforstanderne, at skulle eleverne nå deres mål, var forudsætningen, at de opnåede en åndelig selvstændighed og frimodighed. Ellers ville skolearbejdet ikke lykkes.

»Først oplive, så oplyse«, sagde Christen Kold, som var en af de første og mest kendte skolegrundlæggere. »Man skal have lyst til at blive undervist, hvis det skal have nogen betydning.«

Udformningen af skolerne blev hurtigt den, vi kender i dag: en fri skole og en kostskole med et hjemligt præg, hvor der var tæt samliv mellem lærerne og eleverne. Det vigtigste virkemiddel var samtalen mellem lærer og elev, eleverne indbyrdes og lærerne imellem.

Hovedparten af højskolerne fik i de første 100 år et kristeligt præg og blev en væsentlig del af bøndernes sociale, økonomiske og politiske frihedskamp. Mange kirkelige retninger oprettede deres egne højskoler, og navnlig Indre Mission, der var blandt de første, grundlagde en række skoler, som fik stor betydning for denne bevægelse.

Med industrialiseringen omkring 1870 begyndte nye omvæltninger i samfundet. Arbejderne i de voksende byer kom til at stå over for de samme problemer, som bønderne havde oplevet en menneskealder før. Arbejderbevægelsen har ind i dette århundrede startet egne højskoler, som har haft stor betydning for grundskolingen af ledere i både parti og fagbevægelse, og deltagerne har bidraget til det gode samarbejde på danske arbejdspladser.

Siden 1920 er der oprettet en halv snes gymnastik- og idræts højskoler, hvor der er lagt stor vægt på et enkelt fag eller en faggruppe. Disse skoler udgør en væsentlig gruppe inden for højskolen – ikke mindst i de senere årtier, hvor de har haft en stærk tiltrækningskraft på de unge. På flere skoler kan man i sammenhæng